

Kulturutskottet

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om studiestöd

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om studiestöd (RP 33/2019 rd): Ärendet har remitterats till kulturutskottet för betänkande.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- konsultativ tjänsteman Virpi Hiltunen, undervisnings- och kulturministeriet
- förmånschef Piia Kuusisto, Folkpensionsanstalten
- vice ordförande Emilie Jäntti, Finlands Svenska Skolungdomsförbund FSS rf
- intressebevakningsexpert Matti Tujula, Finlands Yrkesstuderandes Centralförbund - SAKKI rf
- ordförande Roosa Pajunen, Finlands Gymnasistförbund rf
- generalsekreterare Juuso Luomala, Alliansen för Finlands Studerande - OSKU rf
- expert Antti Hallia, Finlands studerandekårers förbund - SAMOK rf
- socialpolitisk sakkunnig Jani Sillanpää, Finlands studentkårers förbund FSF rf.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- undervisnings- och kulturministeriet.

PROPOSITIONEN

Regeringen föreslår att lagen om studiestöd ändras på det sätt som förutsätts i regeringsprogrammet för statsminister Antti Rinnes regering. Studiepenningen binds enligt propositionen vid folkpensionsindex, och i studiepenningens försörjarförhöjning föreslås en nivåförhöjning på 25 euro. I propositionen föreslås dessutom att utländska högskolors terminbegrepp och examensförfaranden beaktas i villkoren för studielånskompensation samt en ändring av bestämmelserna om frivillig återbetalning av studiepenningen och bostadstillägget till följd av den ändrade tidtabellen för verkställandet av beskattningen. Dessutom slopas möjligheten att föreskriva om beloppet på bostadstillägget i länder med låg hyresnivå.

Propositionen hänför sig till statens budgetproposition för 2020 och avses bli behandlad i samband med den.

Betänkande KuUB 4/2019 rd

Lagen avses huvudsakligen träda i kraft den 1 januari 2020.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmänt

Kulturutskottet välkomnar förslaget i regeringsprogrammet för regeringen Rinne om att binda studiepenningen till folkpensionsindex (FPL) den 1 augusti 2020, eftersom det motverkar en försämring av studiestödets köpkraft samt tryggar systemets hållbarhet och försörjningen för de studerande. Att studiepenningens försörjarförhöjning höjs med 25 euro är också mycket lovligt. Höjningen ökar de studerandes disponibla inkomster och förbättrar förutsättningarna för att kombinera studier och vårdnaden om barn.

I propositionen föreslås det att utländska högskolors terminbegrepp och examensförfaranden beaktas i villkoren för studielånskompensation samt att bestämmelserna om frivillig återbetalning av studiepenningen och bostadstillägget ändras till följd av den ändrade tidtabellen för verkställandet av beskattningen. Enligt förslaget slopas dessutom möjligheten att föreskriva om beloppet på bostadstillägget i länder med låg hyresnivå. Propositionen innehåller också förslag till ändring av vissa hänvisningsbestämmelser i lagen om studiestöd till följd av ändringar i annan lagstiftning.

Sammantaget anser kulturutskottet att propositionen behövs och fyller sitt syfte. Utskottet tillstyrker lagförslaget utan ändringar.

Indexbindning av studiepenningen

Indexbindningen gäller studiepenningen, studiepenningens försörjarförhöjning och läromaterials-tillägget. Att binda studiepenningen vid FPL-indexet ökar studiepenningsutgifterna med cirka 2 miljoner euro 2020, med cirka 8 miljoner euro 2021, med cirka 16 miljoner euro 2022 och med cirka 24 miljoner euro 2023. Utskottet inser att den nuvarande studiepenningen är liten och att avsaknaden av indexbindning har inneburit att studiepenningens reella värde har sjunkit. Den låga studiepenningen minskar i praktiken dess betydelse för att trygga den studerandes försörjning och ökar behovet av att jobba under studietiden. Arbetslivserfarenhet under studietiden gör det lättare att få jobb efter utexamineringen, men den förlänger också studietiderna, som är exceptionellt långa i Finland.

Studerande med familj

Studiepenningen för den som är vårdnadshavare för barn är från ingången av 2020 sammanlagt 350,28 euro i månaden. En höjning av försörjarförhöjningen ökar studiepenningsutgifterna med cirka 3 miljoner euro per år. Uppskattningen av anslaget bygger på att försörjarförhöjningen per läsår regelbundet betalas ut till i genomsnitt omkring 14 000 studerande. På årsnivå är det sammanlagt cirka 22 000 studerande som får försörjarförhöjning.

Betänkande KuUB 4/2019 rd

Kulturutskottet är oroat över att i synnerhet i familjer med två studerande föräldrar måste en av föräldrarna ofta avbryta studierna eller studera långsammare på grund av förvärvsarbete som garanterar försörjningen. Situationen för studerande med familj illustreras också av Amisbarometern 2017, enligt vilken upp till 34 procent av de studerande med familj inom yrkesutbildningen har varit tvungna att förlita sig på snabblån eller konsumentkredit.

Kulturutskottet anser att höjningen är mycket välkommen, eftersom den riktas till den grupp av studerande som har det sämst ställt. Det bidrar till bättre möjligheter för studerande med familj att slutföra sina studier och främjar samtidigt välbefinnandet hos barnfamiljer där föräldrarna studerar.

Frivillig återbetalning av studiepenningen och bostadstillägget

I propositionen ingår ett nytt bemyndigande att utfärda förordning, enligt vilket det genom förordning av statsrådet utfärdas bestämmelser om den tidsfrist inom vilken den studerande ska betala tillbaka studiepenningen och bostadstillägget för att höja gränsen för fribeloppet för stödåret. Tidsfristen ska överensstämma med den tidsfrist som Skatteförvaltningen bestämt för återbetalning av en förmån under året efter året för utbetalningen. Iakttagandet av tidsfristen är en förutsättning för att inbetalningen ska kunna beaktas på önskat sätt i beskattningen för utbetalningsåret.

Enligt erhållen utredning har Skatteförvaltningen beslutat tidigarelägga tidsfristen från slutet av maj till den sista april på så sätt att den tillämpas redan på beskattningen för 2019, dvs. på de förmåner som ska återbetalas våren 2020. Dessutom har Skatteförvaltningen meddelat att den kan ändra tidtabellen årligen.

Därför anser kulturutskottet att det föreslagna bemyndigandet att utfärda förordning är ändamålsenligt.

Utskottet anser det vara ytterst viktigt både för dem som får studiestöd och för Folkpensionsanstalten att tidsfristen för återbetalning i fortsättningen förblir oförändrad. Stödtagaren ska i god tid känna till tidsfristen för frivillig återbetalning av studiestödet. Stödtagaren ska också ha tillgång till behövliga uppgifter om sina inkomster under kalenderåret så att behovet av frivillig återbetalning kan bedömas.

Uppföljning av reformen

Utskottet anser det viktigt att undervisnings- och kulturministeriet följer det praktiska genomförandet av de föreslagna reformerna och deras konsekvenser för studerande med familj samt hur bestämmelserna om återbetalning av studiestöd fungerar och att de studerandes tillgång till information sker i rätt tid och är tillräcklig.

Utvecklingsbehov

Riksdagen förutsatte 2014 att en totalrevidering av lagstiftningen om studiestöd skulle göras under nästa valperiod. Revideringen ska säkerställa de ekonomiska möjligheterna för heltidsstude-

Betänkande KuUB 4/2019 rd

rande och även beakta aspekter som gör systemet tydligare, genomskinligare, smidigare och mer sporrande samt förbättrar likabehandlingen av de studerande (RP 210/2014 rd — RSv 360/2014 rd). Det framkom under utfrågningen av sakkunniga att studiestödssystemet är mycket komplicerat, även om det under de senaste åren delvis har gjorts mer överskådligt. Utskottet inser att denna komplexitet delvis beror på omvärldsförändringar och annan lagstiftning som ska beaktas, i synnerhet regleringen av den sociala tryggheten. Utskottet anser fortfarande att det är viktigt att man i enlighet med uttalandet strävar efter att förbättra systemets tydlighet, överskådlighet, flexibilitet och sporrande verkan samt likabehandlingen av studerande.

Utfrågade sakkunniga framförde att de studerande är den enda befolkningsgruppen i Finland som tvingas säkerställa sin nödvändiga försörjning med studielån och inte exempelvis med utkomststöd, vilket försätter de studerande i en mycket ojämlig ställning jämfört med andra befolkningsgrupper. Många studerande kompletterar sina inkomster genom att arbeta. Till exempel enligt enkäten Hälsa i skolan 2019 lönearbetar upp till 21,1 procent av de som studerar första och andra året i gymnasiet vid sidan av skolan och antalet har ökat med cirka 2 procentenheter sedan 2017. Det kan enligt ett sakkunnigutlåtande försena studierna och belasta studerande som redan från förr har problem med att orka.

Kulturutskottet konstaterar att riksdagen när den godkände kulturutskottets betänkande (KuUB 11/2018 rd) om regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om studiestöd och till vissa lagar som har samband med den (RP 171/2018 rd) förutsatte ”att det görs en utredning av kravet på att studerande på andra stadiet som kommer från familjer med låga inkomster är skyldiga att lyfta studielån innan de kan få utkomststöd. Ingen får råka ut för att studievägen bryts redan på andra stadiet på grund av penningbrist eller lyftande av lån” (RSv 141/2018 rd).

Utskottet ser det som viktigt att det förs en bred diskussion om de studerandes försörjning och beloppet på studiestödet och andra omständigheter som påverkar försörjningen, såsom gränsen för fribeloppet, studielånskompensationens effekter och graden av skuldsättning bland de studerande.

Övergången från avlönat lärande i arbetet till läroavtal har i vissa fall orsakat problem särskilt för studerande inom yrkesutbildningen som gör korta läroavtalsperioder. De studerande och utbildningsanordnarna har inte varit medvetna om ändringens inverkan på rätten till studiestöd, och man har tvingats återkräva studiestöd av studerande när Folkpensionsanstalten inte varit medveten om att läroavtalsperioderna börjat. Enligt inkommen utredning ska läroanstalten i nuläget i god tid föra in uppgift om att läroavtalet inletts i systemet Koski, så att Folkpensionsanstalten inte ska hinna betala ut studiepenning under läroavtalstiden. Utskottet anser det vara ytterst viktigt att informationsutbytet mellan läroanstalten och Folkpensionsanstalten i fråga om korta läroavtal i fortsättningen säkerställs så att de studerande inte i onödan drabbas av återkrav av studiestödet.

Enligt inhämtad utredning kommer läroavtalsutbildningen att ses över under regeringsperioden. Enligt utredningen är det möjligt att granska läroavtalets förhållande till studiestödet i det sammanhanget. Det är ytterst angeläget, menar utskottet, att undervisnings- och kulturministeriet med det snaraste utreder problemen med studiestöd till studerande inom yrkesutbildningen och utifrån resultaten vidtar behövliga åtgärder för att ändra lagstiftningen. Utskottet har slagit fast

Betänkande KuUB 4/2019 rd

denna ståndpunkt också i sitt betänkande (KuUB 1/2019 rd) om regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om studiestöd (RP 3/2019 rd).

Slutligen konstaterar utskottet för tydlighetens skull att skattefria stipendier inte beaktas som inkomst, om stipendiet har betalats ut 2019 eller senare.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Kulturutskottets förslag till beslut:

Riksdagen godkänner lagförslaget i proposition RP 33/2019 rd utan ändringar.

Helsingfors 6.11.2019

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Paula Risikko saml
vice ordförande Eeva-Johanna Eloranta sd
medlem Jukka Gustafsson sd (delvis)
medlem Veronika Honkasalo vänst
medlem Kaisa Juuso saf
medlem Emma Kari gröna
medlem Anneli Kiljunen sd
medlem Mikko Kinnunen cent
medlem Pasi Kivisaari cent
medlem Ari Koponen saf
medlem Sari Multala saml
medlem Mikko Ollikainen sv
medlem Sofia Vikman saml (delvis)
ersättare Mia Laiho saml
ersättare Juha Mäenpää saf.

Sekreterare var

utskottsråd Kaj Laine.